

Sabiha-Zekeriya
Sertel

Davamız ve Müdafaamız

SABIHA SERTEL
ZEKERİYA SERTEL

DAVAMIZ VE
MÜDAFAAMIZ

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: F-K Basımevi, 1946

Can Yayınları'nda 1. basım: Aralık 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emre Taylan

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2734-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750727344

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

SABIHA SERTEL
ZEKERİYA SERTEL

DAVAMIZ VE
MÜDAFAAMIZ

Zekeriya Sertel'in Can Yayınları'ndaki diğler kitapları:

Hatırladıklarım, 2015

Mavi Gözli Dev, 2015

Sabiha Sertel'in Can Yayınları'ndaki diğler kitabı:

Roman Gibi, 2015

ZEKERİYA SERTEL, 1890'ların başında Makedonya Usturumca'da doğdu. Selanik'te hukuk öğrenimi gördü. Gazeteciliğe Yunus Nadi'nin çıkardığı *Rumeli* gazetesinde başladı. 1915'te Sabiha Sertel'le evlendi. 1919'da ABD'ye giderek Columbia Üniversitesi'nde gazetecilik tahsili yaptı. Türkiye'ye döndüğünde matbuat umum müdürü oldu. *Cumhuriyet* gazetesinin kurucuları arasında yer aldı. *Resimli Ay*, *Büyük Mecmua*, *Sevimli Ay*, *Resimli Perşembe* dergilerini, 1930'da *Son Posta* gazetesini çıkardı. 1934'te ise *Tan* gazetesini devraldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'deki tek parti rejimine karşı keskin bir muhalefet yürüttü. Faşizm ve Nazizme karşı, yazılarıyla mücadele verdi. 4 Aralık 1945'te Tan Matbaası'nın basılmasının ardından Sabiha Sertel'le beraber tutuklandılar. 1950'de ülkeyi terk etmek zorunda kalan Zekeriya Sertel ancak Türkiye'ye 1977'de gelebildi. 12 Mart 1980'de Paris'te öldü. Mezarı hâlâ oradadır.

SABIHA SERTEL, 1895'te Selanik'te doğan Sabiha Sertel, Osmanlı İmparatorluğu'nun Selanik'i kaybettiği Balkan Savaşı'nın ardından ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti. 1915'te Zekeriya Sertel'le evlendi. 1919'da ABD'ye giderek Columbia Üniversite'sinde Sosyoloji Bölümü'nün derslerini takip etti. Kendi ifadesiyle "cins bilinci"nin yanında "sınıf bilinci"ni edindi. Türkiye'ye döndüğünde pek çok dergi ve gazetenin çıkışında önemli roller oynadı. *Cumhuriyet*, *Büyük Mecmua*, *Resimli Ay*, *Sevimli Ay*, *Yeni Edebiyat*, *Tan* gibi gazete ve dergilerde yazdı. Özellikle *Tan* gazetesinde yürüttüğü demokrasi mücadelesi 4 Aralık 1945'teki Tan Matbaası Baskını'yla son buldu. Türkiye'de kendi imzasıyla yayımlanan son yazısı 3 Aralık 1945 tarihli *Tan* nüshasındaki "Muvafakatin Feryadı"ydı. Zekeriya Sertel'le beraber 1950'de bir daha dönememek üzere yurtdışına gitti. 3 Eylül 1968'de Bakü'de öldü. Mezarı hâlâ oradadır.

İçindekiler

Bu Ne Keçidir Ne de Koyun	11
Başlangıç	13
BİRİNCİ DAVA	
Vatandaş Nasıl Hesap Sorar?	17
Millet Önünde Hesaplaşmak İstiyoruz!	20
İddianame	23
Zekeriya Sertel'in Müdafaası	32
İstanbul Asliye İkinci Ceza Mahkemesi'nin Kararı	44
Temyiz İlamı	52
İKİNCİ DAVA	
Hükümet ve Meclisten Bir Şey Bekleyebilir miyiz?	57
Muvafakatin Feryadı	60
Münevver Sınıfın Tarihi Rolü	62
İddianame	66
Zekeriya Sertel'in Müdafaası	75
Sabiha Sertel'in Müdafaası	91
Cami Baykurt'un Müdafaası	106
Mahkeme Kararı	111
Temyiz İlamı	118

Bu Ne Keçidir Ne de Koyun

Türkiye tarihinden belge okumak, insana sonsuz bir “şimdi” içinde yaşıyormuş hissi veriyor. 2015 Türkiye’inde bu kitabı okuduktan sonra düşünülecek ilk şey bu olabilir. Kitaba ister istemez bugünün optiğiyle bakacak ve bazı şeylerin ne kadar tanıdık geldiğine şaşıracaksınız. Kim bilir bu kitap hazırlanırken, belki de demokrasimizin emekleme yıllarından geleceğe, “Bakın o zamanlar ne kadar her şeyin başındaydık,” diyen bir belge bırakmak istenmişti. Oysa o belge geldi, “Tarih tekerrürden ibarettir” vecizesine dayandı.

Kitap; iki dava, o iki davaya sebep olan yazıların tam metni ve *Tan* yazarlarının savunmalarından oluşuyor. Bu davalar, basın tarihimize “Tan Matbaası Baskını” olarak geçen olaydan sonra açıldı. 4 Aralık 1945 tarihinde Tan Matbaası faşist bir grup tarafından basılmış, göstericiler baltalarla matbaa kapısını kırarak içeriye girmiş tüm makineleri ve eşyaları paramparça etmiş polis de izlemekle yetinmişti. Hedeflerinde “Serteller” diye adlandırılan Zekeriya ve Sabiha Sertel vardı. O gün Sertelleri ele geçiremediler ama nasılsa onların yerine yargı harekete geçerdi ki, geçti de. Elbette öncesi de vardı, Tan Matbaası Baskını’ndan önce Serteller, dönemin iktidarına yakın diğer gazetecilerin linç kampanyasına konu olmuştu. Örneğin; *Tanın* gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın, Tan Matbaası Baskını’ndan bir gün önce “Bunları susturmak için, cevap hükümette düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarıdır” şeklinde yazabilmişti. Sabiha Sertel bizzat diğer gazetecilerin cinsiyetçi yazılarıyla aşağılanıyor, *Tan* gazetesinin kâğıdının Sovyetler’den geldiği şeklinde iddialar ortaya atılıyordu. *Tan* gazetesi ve Sertellere bunca öfke duymalarının nedeni, İkinci Dünya Savaşı’nda faşist Almanya’ya karşı Sovyetler Birliği, İngiltere ve ABD’nin oluşturduğu

cepheyi desteklemeleriydi. Çünkü Ankara, savaşa fiilen katılmasa da diğer cepheyi desteklemişti. Hal böyle olunca ortam “antikomünizm propagandası ve kızıl anarşi paranoyası” yapmaya müsaitti. Aslında Sertellerin suçu muhalif olmaktı. Cezalandırılan da buydu. Yoksa matbaası basılıp paramparça edilmiş insanları –bu kitapta göreceğiniz üzere aylar önce yazılmış yazılar üzerinden– bir de suçlu çıkarmanın açıklaması yok. Daha doğrusu bir açıklaması var, o da şu: Tan Matbaası Baskını’nı heyecanlı gençlerin haklı saldırısı haline getirerek meşrulaştırmak. Nitekim saldırıdan sonra dönemin başında alkışlar ve övgüler yükselir.

O linç ortamına rağmen savunmaların cesur ve yer yer nüktedan dili şaşırtıcı. Zekeriya Sertel’in kitapta yer alan savunmasında, tamamını anlatmadan atıfta bulunduğu ünlü Osmanlı fıkrasını hatırlayarak başlamak iyi gelir:

Edirne’ye yeni atanan Osmanlı valisi, hem keseyi doldurmak hem de gözdağı vermek için bir kurnazlık düşünür. Makamının ortasına bir keçi bağlar ve ardından kendisini kutlamaya gelen topluluk temsilcilerini kabul eder. Her gelene keçiyi göstererek sorar: “Bu nedir?” “Keçi.” “Bilemediniz. Beş yüz altın ceza vereceksiniz.” Ermeni temsilci ve Rum temsilci böylece beşer yüz altın cezaya çarptırıldıktan sonra odaya Musevi temsilcisi girer. “Bu nedir haham efendi?” Haham çaresiz cevaplar: “Paşa hazretleri, bu ne keçidir ne tekedir ne de koyun. Bu, Allah’ın bir belasıdır. Emir buyurun, ne uygun görürseniz verip gidelim.”

Ümit Alan
2015

Başlangıç

Aleyhimizde açılan davalar, gerek Türk efkârında uyardığı derin alaka, gerek demokrasi tarihimizde mühim bir hadise teşkil etmesi bakımından, tarihi bir kıymeti haizdir. Bu sebeple, bu davaların mahkeme dosyalarında mahpus kalmayarak Türk efkârına arzında fayda görülmüştür.

Açılan davaların mahiyeti, seyri ve neticeleri hakkında tam bir fikir verebilmek maksadıyla, davaya mevzu olan yazılarla, müddeiumuminin iddianamesi, müdafaalar ve mahkeme kararları bir araya toplanarak bu küçük eser vücuda getirilmiştir.

Bu kitabın neşrinde gözetilen ikinci gaye, bu mesele hakkında Türk ve dünya efkârını aydınlatmaktır. Çünkü biz yalnız mahkeme önünde değil, Türk efkârı önünde de hesap vermek istiyoruz ve mahkemenin kararına olduğu kadar, Türk efkârının vereceği hükme ehemmiyet veriyoruz. Yalnız adalet önünde değil, Türk milleti önünde de beraat etmek arzusundayız. Onun için mahkemeleri olduğu gibi veriyoruz ve Türk efkârının hakkımızda vereceği hükmü vicdan huzuruyla bekliyoruz.

BİRİNCİ DAVA

Vatandaş Nasıl Hesap Sorar?

Tan gazetesinin 12 Kasım 945 tarihli nüshasında
M. Zekeriya Sertel imzasıyla çıkan başmakale

Eski Amerika Cumhurreisi Roosevelt'in karısı Eleanor Roosevelt tanınmış bir muharrirdir. Kocasını cumhurreisi bulunduğuş zaman bile muharrirliğı bırakmamış, gazete ve mecmualara muntazaman yazmakta devam etmiştir.

Amerika'nın en meşhur kadın mecmuası *Ladies, Homes Journal*, Madam Roosevelt'e bir sual cevap sayfası ayırmıştır. Okuyucular bu sayfada Madam Roosevelt'e her istedikleri suali sorabilir ve muharrir de bu suallere gayet açık ve samimi cevaplar verir. Okuyucuların sordukları arasında münasebetlileri ve münasebetsizleri vardır. Mesela "Beyaz Saray'da kaç hizmetçi kullanırsınız?" falan gibi kadının doğrudan doğruya hususi hayatına ait olan suallere bile Madam Roosevelt cevap vermekten çekinmez.

Geçen gün Madam Roosevelt'in okuyucularına verdiği cevapları okurken, bunların içinde bir sual dikkatimi çekti, okuyucu soruyor:

"Cenuptaki pamuk mensucat sanayisinde büyük hisse-
leriniz var mıdır? İşittiğime göre bu sanayi ile paraca ilgili
olduğunuz için zencileri müdafaa ediyormuşsunuz."

Madam Roosevelt bu sualden rahatsız olmuyor, bunu-

bir küstahlık telakki etmiyor. Bilakis her vatandaşın cumhurreisinin şahsi serveti hakkında malumat sahibi olmak istemesini haklı buluyor ve ona şu cevabı veriyor:

“Küçük sayılacak mevcut bütün param New York Bankası'ndadır ve bu para bana babamdan ve annemden miras kalmıştır. Bana getirdiği gelir pek azdır. Bahsettiğiniz pamuk ve mensucat sanayisi tahvillerinden bir taneye bile sahip değilim. Hayır işlerinde kullanmak üzere sarf ettiğim parayı şahsen kazanmaya mecburum. Kazandığım para da yaptığım yardımlara ancak yettiği için kenara para koymaya imkân bulamadım.”

Vatandaş, verdiği verginin nasıl sarf edildiğini her zaman bilmek ve kontrol etmek hakkını haizdir. Umumi hayata girmiş insanlar da her zaman hususi ve umumi hayatları hakkında vatandaşlara hesap vermeye mecburdur. Fakat demokrasinin bu en basit icabını kavramak uzun bir demokratik terbiyeye ihtiyaç gösterir.

Faraza bizde bir vatandaş çıksa da eski veya yeni vekil ve mebuslardan, servet sahibi olmuş kimselere, bu serveti nasıl ve nereden elde ettikleri hakkında bir sual sorsa cevap alabilir mi? Halbuki hepimiz biliriz ki, yirmi seneden beri iktidar mevkisinde bulunmuş olanların birçoğları bugün servet sahibi olmuşlardır. Bunların birçoğu babalarından kalmış mirasa sahip değillerdir. Devlet işlerinde buldukları müddetçe kazandıkları para mahdut ve malumdur. Öyle olduğu halde bunlardan birçoğu bugün apartman, han sahibidir. Bankalarda birikmiş paraları vardır. Hatta bazılarının yabancı memleketler bankalarında servetleri yatmaktadır.

Bu zatlar Eleanor Roosevelt gibi, bir vatandaşın suali karşısında kalırsa onun gibi sükûn ve vicdan huzuruyla cevap verebilirler mi?

İşte demokraside kontrolün kıymet ve ehemmiyeti buradadır. Demokrasi; parlamento, partiler ve matbuat gibi birçok kontrol cihazları kurmuştur. Bu cihazlar vatandaşın vergisini kullanan hükümet erkânını daimi surette kontrol altında bulundurlar. İcabında vatandaşın vergisini yanlış yerde kullananlardan hesap sorarlar.

Cumhuriyet hükümeti de başlangıçta bu meselede gayet hassas davranmış, mevkilerini suiistimal ederek, servet yapmak isteyen bazılarını mahkemelere vermiştir. Fakat sonraları bu kontrol gevşemiş ve servet yapanların adedi çoğalmıştır. Memurların servetlerinin kaynaklarını bildirmeleri mecburiyetini koyan kanun da tatbik edilmemiştir.

Fakat vatandaşların hesap soracakları zaman gelirse, “Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ü dirahşan!”¹ bilemeyiz!

1. Tevfik Fikret'in “Sis” isimli şiirinden. (Y.N.)

4 Aralık 1945... Türkiye tarihinin en utanç verici olaylarından biri gerçekleşti. Kalabalık bir güruh, Tan Matbaası'nı bastı. "Milli hassasiyetleri yüksek" bu kalabalığın hedefinde *Tan* gazetesiyle Sabiha ve Zekeriya Sertel vardı.

Tutuklananlar "göstericiler" değil *Tan* gazetesi yazarları oldu. Elinizdeki kitap, "Tan Davası"nın tüm yönlerini; savunmaları, iddianameleri ve "dava" konusu olan yazıları içeriyor. 1946'dan bu yana ilk kez yeniden, tarihe "ışık" tutmak için yayımlanıyor.

Türkiye tarihinden belge okumak, insana sonsuz bir "şimdi" içinde yaşıyormuş hissi veriyor. 2015 Türkiye'sinde bu kitabı okuduktan sonra düşünülecek ilk şey bu olabilir. Kitaba ister istemez bugünün optiğiyle bakacak ve bazı şeylerin ne kadar tanıdık geldiğine şaşıracaksınız. Kim bilir bu kitap hazırlanırken, belki de demokrasimizin emekleme yıllarından geleceğe, "Bakın o zamanlar ne kadar her şeyin başındaydık," diyen bir belge bırakılmak istenmişti. Oysa o belge geldi, "Tarih tekerrürden ibarettir" vecizesine dayandı.

Ümit Alan

